

دکتر عباس محمدی اصل

Dramasl@Yahoo.com

توسعه نیافتگی اقتصاد در ایران

به شمار می‌رود و عوامل موثر بر کارائی تولیدی در جوامع مدرن همین کارکرد را به انجام می‌رساند؛ اما در اجتماع ایران چنین محوری مبهم است. به علاوه اصل اساسی تحکم و اجبار ناشی از اشرافیت در نهادهای حکومتی اجتماعات سنتی یا اجبار ناشی از اداره قانونمند امور در جوامع مدرن، در اجتماع ایران به ابهام می‌گراید.

حوزه جغرافیایی فعالیت اقتصادی اجتماع ایران به شکل وابسته در سطح بین‌المللی رقم می‌خورد و این

ایران به عنوان اجتماعی در حال گذار و سرگردان میان تفکیک‌پذیری و ادغام‌پذیری ساختی، همچون اجتماعات سنتی و بر عکس جوامع مدرن، از نرخ زاد و ولد زیادی برخوردار است. در عین حال، نرخ مرگ و میر این اجتماع در تشابه با جوامع مدرن و در تمایز از اجتماعات سنتی، نسبتاً کم است. از برآیند این دو عامل نیز رشد زیادی نصیب جمعیت ایران می‌شود که با هیچکدام از اجتماعات سنتی و جوامع مدرن تشابه ندارد. این اوضاع نیز سبب می‌شود پایه جمعیتی اجتماع ایران در تشابه با جوامع مدرن و در تمایز از اجتماعات سنتی، زیاد باشد.

موجودی سرمایه محدود و کم بازده اجتماع ایران در مقایسه با موجودی سرمایه وسیع و پربازده جوامع مدرن، به موجودی سرمایه اجتماعات سنتی می‌ماند. در این حال، حجم زیاد فقر و محرومیت مطلق و نسبی اجتماع ایران از این حیث در نزدیک‌ترین فاصله به اجتماعات سنتی و در دورترین فاصله از جوامع مدرن قرار دارد. گذشته از این، منابع طبیعی در دسترس اجتماع ایران نیز همچون سایر اجتماعات سنتی و البته در تمایز از منابع طبیعی جوامع مدرن، محدود است. در این صورت تولید سرانه محدود اجتماع ایران در قبال تولید سرانه وسیع جوامع مدرن به وضعیت اجتماعات سنتی تشابه می‌جوید.

بیکاری آشکار در اجتماع ایران همانند سایر اجتماعات سنتی و نسبتاً برخلاف جوامع مدرن، زیاد است؛ ولی بیشینگی بیکاری پنهان در آن علی‌رغم محدودیت این مولفه در جوامع مدرن، به وضعیت اجتماعات سنتی نزدیک است. تحت این شرایط، هدف اساسی در فعالیت اقتصادی اجتماع ایران همانند سایر اجتماعات سنتی عبارت از تداوم حیات است که بسیار از هدف کارائی و تولید حداکثر فعالیت اقتصادی جوامع مدرن فاصله دارد.

اگر خانواده و نژاد و رنگ پوست و مواردی از این دست، ملاک طبقه‌بندی انسان‌ها در اجتماعات سنتی

و رهایی از واسطه‌گری صرف در انتقال منویات فراخود به سرشت برای هویت‌یابی، افرادی بی‌پیشینه و از خودبیگانه تربیت می‌کند که در محلی زیستن و جهانی اندیشیدن می‌مانند و راه به جایی نمی‌برند.

عصاره باورهای فرهنگی اجتماع ایران، مبهم است؛ اما سنت محوری و ناعلمی بودن اجتماعات سنتی در کنار علم محوری و سنت‌گریزی جوامع مدرن با این اجتماع قابل مقایسه نیست. اضافه بر این، ذخایر علمی و فنی ایران در تشابه با سایر اجتماعات سنتی، محدود است؛ در حالی که این ذخایر در جوامع مدرن، وسیع می‌نمایند. روش کسب علم و فن در اجتماع ایران، بیش از انجام مطالعات کتابخانه‌ایی و میدانی مطرح در جوامع مدرن به تجربه و خطای موجود در صحنه تولید نزدیک است که به وضعیت اجتماعات سنتی می‌ماند. همچنین روش انتقال علم و فن در اجتماع ایران، بیش از اجرای دوره‌های آموزشی از پیش تدوین شده مطرح در جوامع مدرن به شاگردی و ممارست در صحنه تولید در تشابهی مثال‌زدنی با اجتماعات سنتی تجلی می‌کند.

این بدان جهت است که زمان در اجتماع ایران همچون سایر اجتماعات سنتی فقط از طول برخوردار است؛ در صورتی که همین مقوله برای جوامع مدرن علاوه بر طول حاوی عمق نیز می‌باشد. صرفه‌جویی در وقت به منظور افزایش بازدهی تولیدی برای ایرانی مطرح نیست و اتلاف سرمایه‌های مادی و انسانی در اوج خود به سر می‌برد. در نتیجه فاصله اجتماع ایران با این جوامع هر لحظه بیشتر می‌شود. یک ریشه این وضع در سهراب‌کشی (حذف جوانان) توسط رستم‌های زمانه ریشه دارد و دیگری در ابزارسازی مذکر، بدون تکیه بر فرهنگ زنانه این دیار.

در مجموع به نظر می‌رسد مشخصه اصلی اقتصاد توسعه‌نیافته اجتماع ایران نه تعادل معیشتی موجود در اجتماعات سنتی و نه تعادل رفاه موجود در جوامع مدرن که عدم تعادل و بحران باشد. تب و تاب تحولات سیاسی - اجتماعی در چند سده اخیر چنان اجتماع ایران را در بر گرفته که بازسازی فرهنگی - علمی و پایه‌گذاری نظام صنعتی - سرمایه‌داری در آن به سراب می‌ماند و این همه نیز راه بر تکوین جامعه رفاهی در این دیار می‌بندد؛ راهی که جز سرمنزل تحقق آراء متکثر عصر پسانوین در برهه جهانی شدن، غایتی پیش رو ندارد.

هدف اساسی در فعالیت اقتصادی اجتماع ایران همانند سایر اجتماعات سنتی عبارت از تداوم حیات است.

در حالی است که گرچه این حوزه در اجتماع سنتی، وجه محلی دارد؛ لیکن در جوامع مدرن به صورت تعامل متقابل در سطح بین‌المللی نمودار می‌شود. ضمناً عدم تمایزپذیری شخصیتی آحاد این اجتماع در نتیجه نبود فضای مدنی مناسب جهت خودیابی

